

Indicații bibliografice

În afară de lucrările citate anterior se mai poate folosi lucrarea: *Bacon, Morus, Hobbes, Locke, Texte filozofice*, (Buc., 1951), în special studiul introductiv de la capitolul *Morus*, semnat de I. Banu. De asemenea, se poate folosi culegerea de texte medievale *Lecturi din izvoarele istoriei evului mediu de Fr. Pall și C. Mureșan*, Buc., 1961.

FLOREA STĂNCULESCU

TRATATUL DE LA VERSAILLES

(28 iunie 1919)

La o sută de ani după războaiele napoleoniene, care pustiseră ani îndelungași bătrînul continent, primul război mondial lăsa din nou Europa în ruine, cu o însemnată parte a populației active nimicită, cu grave probleme economice și sociale. Patru imperii dispăruseră. Imperialismul german își văzu spulberat visul „colosal” de dominație mondială, nutrit decenii de-a rîndul. Victimele conflagrației mondiale provocate de politica imperialistă a marilor puteri erau popoarele. „Bilanțul” celor 52 de luni de război conține un „pasiv” zguduitor.

Începînd din ziua de 18 ianuarie 1919, pînă la 21 iunie 1920, la Paris s-au desfășurat lucrările Conferinței de pace la care au participat 27 de state. Erau prezenți 10 000 de delegați, experți ș.a. Conferința a statormicit un sistem de tratate — care reglementa din punct de vedere juridic raportul de forțe rezultat în urma primului război mondial imperialist — cunoscut sub numele de „sistemul de la Versailles”, a cărui „piesă de bază” a fost Tratatul de la Versailles semnat la 28 iunie 1919 în „Sala Oglinzilor” între puterile Antantei și Germania. Acest tratat era „opera” marilor puteri imperialiste care învinseseră Germania și pe aliații ei. A urmat, în lunile următoare, semnarea pe rînd a tratatelor de pace cu ceilalți parteneri ai Germaniei.

Tratatul de la Versailles are peste 430 de *articole* grupate în 14 *părți*, care, la rîndul lor, sînt divizate în *secțiuni*. Partea I-a (art. 1—26) cuprinde Statutul Ligii Națiunilor. Celelalte părți — privind condițiile impuse Germaniei — se referă la următoarele probleme: „frontierele Germaniei”; „clauze politice europene”; „drepturi și interese germane în afara Germaniei”; „clauze militare, navale și aeriene”; „reparații”; „porturi, căi fluviale și căi ferate”; „garanții de executare” ș.a.

Textul

Art. 27. Frontierele Germaniei vor fi determinate după cum urmează: ...¹⁾

Art. 42. Se interzice Germaniei de a menține sau de a construi fortificații, fie pe malul stîng al Rinului, fie pe malul drept, la vest de o linie trasată la 50 km est de acest fluviu.

Art. 43. Sînt de asemenea interzise, în zona definită de art. 42, întreținerea sau adunarea de forțe armate...

Art. 45. În compensarea minelor de cărbuni distruse în nordul Franței și în contul sumei de reparații, pentru pagube de război, datorată de Germania, aceasta cedează Franței proprietatea integrală și absolută, liberă de orice datorii sau sarcini, cu dreptul exclusiv de exploatare, a minelor de cărbuni situate în bazinul Saare...

Art. 49. Germania renunță, în favoarea Societății Națiunilor, considerată aci ca fidei-comisară, la guvernarea teritoriului specificat mai sus. [Saare] După expirarea unui termen de 15 ani... populația sus-zisului teritoriu va fi chemată să se pronunțe asupra suveranității sub care ar dori să fie pusă.

Art. 51. Teritoriile cedate Germaniei, în virtutea preliminarilor de pace semnate la Versailles la 24 februarie 1871, și Tratatului din Frankfurt de la 10 mai 1871, se reintegrează în suveranitatea franceză...²⁾

Art. 80. Germania recunoaște și va respecta cu strictețe independența Austriei, între frontierele care se vor fixa printr-un tratat...;

Art. 81. Germania recunoaște, după cum au făcut-o de acum Puterile aliate și asociate, completa independență a statului cehoslovac, care va include teritoriul autonom al rutenilor la sud de Carpați. Ea declară că este de acord cu frontierele acestui stat, așa cum vor fi determinate de către principalele Puteri aliate și asociate și celelalte state interesate.

Art. 87. Germania recunoaște... completa independență a Poloniei și renunță în favoarea Poloniei la orice drepturi și titluri asupra teritoriilor delimitate de Marea Baltică, frontiera estică a Germaniei...

Art. 102. Principalele Puteri aliate și asociate se angajează să facă din orașul Danzig împreună cu teritoriul vizat la articolul 100 un oraș liber. El va fi pus sub protecția Societății Națiunilor.

Art. 116. Germania recunoaște și se angajează să respecte, ca permanentă și inalienabilă, independența tuturor teritoriilor ce făceau parte din fostul imperiu al Rusiei la 1 august 1914...

Art. 119. Germania renunță, în favoarea principalelor Puteri aliate și asociate, la toate drepturile și titlurile sale asupra posesiunilor sale de peste mări.

Art. 160. ...Începînd din acest moment, totalul efectivelor armatei statelor care constituie Germania, nu va trebui să depășească o sută mii oameni, inclusiv ofițeri și necombatanți, și va fi destinată exclusiv la menținerea ordinii pe teritoriu și la poliția frontierelor.

Art. 173. Orice fel de serviciu militar general obligator va fi desființat în Germania. Armata germană nu va putea fi constituită și recrutată decît prin angajări voluntare.

Art. 231. Guvernele aliate și asociate declară, iar Germania recunoaște, că Germania și aliații săi sînt răspunzători — pentru că le-au cauzat — de toate pierderile și de toate daunele suferite de guvernele aliate și asociate, precum și de naționalii lor, ca urmare a războiului ce le-a fost impus prin agresiunea Germaniei și a aliaților săi³⁾.

Art. 428. Drept garanție pentru executarea prezentului tratat de către Germania, teritoriile germane aflate la vest de Rin, împreună cu capetele de pod, vor fi ocupate de trupele Puterilor aliate și asociate timp de 15 ani, socotiți de la intrarea în vigoare a prezentului Tratat.

Art. 433. ...Germania recunoaște în mod definitiv abrogarea Tratatului de la Brest-Litovsk...⁴⁾.

Comentariu istoric

1. Germania pierdea 1/8 din teritoriu și 1/12 din populație. Aceste teritorii erau: Malmédy și Eupen, Poznanul, o parte a Pomeraniei și Prusiei Orientale, Danzig-ul (Gdansk), Memelul (Kleipeda), nordul Schleswig-ului și o parte a Sileziei Superioare.

2. Franța recăpăta Alsacia și Lorena.

3. Suma totală a reparațiilor de război pe care Germania trebuia să le plătească urma a fi stabilită ulterior. Marile puteri ale Antantei se gîdeau la cifre „astronomice”. Principiul lor era: Germania trebuia „stoarsă ca o lămîie”.

4. Puterile Antantei au refuzat să invite Rusia Sovietică la Conferință, chiar și atunci cînd au fost discutate probleme care o priveau. Este semnificativ faptul că Antanta permitea Germaniei să-și mențină trupe în Lituania și regiunile baltice. Acestea urmau a fi retrase numai atunci cînd „...Puterile aliate și asociate vor socoti că este momentul potrivit față de situația internă din aceste teritorii...”.

— Senatul S.U.A. a refuzat să ratifice Tratatul de la Versailles, datorită contradicțiilor existente între imperialismul american și rivalii săi din Europa occidentală. S.U.A. vor încheia un tratat separat cu Germania în august 1921, care nu se deosebea mult de Tratatul de la Versailles.

— Tratatul de la Versailles avea un caracter imperialist; la temelia lui se afla constrîngerea, ceea ce făcea pacea puțin durabilă. Pacea „veșnică” impusă la Versailles în 1919 avea unele trăsături comune cu pacea impusă de germanii francezilor la 10 mai 1871: ambele erau nedrepte, ignorau dreptul popoarelor, conțineau clauzele unor conflicte militare viitoare. Europa trăise după semnarea tratatului din 10 mai 1871, 43 de ani de „pace înarmată”; după semnarea tratatului de la Versailles pacea Europei și a lumii va fi cu mult mai scurtă, de numai 20 de ani și chiar mai puțin.

Indicații metodice

Tratatul de la Versailles poate fi folosit în cadrul mai multor lecții: 1) la lecția despre sfîrșitul primului război mondial, cu care prilej vor fi semnalate condițiile grele impuse Germaniei învinse — asemănătoare celor pe care le-ar fi impus Germania adversarilor ei, în cazul în care ea ar fi cîștigat războiul — și va fi scos în evidență profitul tras de marile puteri ale Antantei (se propune ca materialul — sau părți ale lui — să fie citit și comentat la sfîrșitul lecției sau să fie intercalat pe părți în expunere, acolo unde profesorul va socoti că este necesar); 2) ca element introductiv la lecțiile privitoare la situația interbelică a statelor europene (Germania, Polonia, Cehoslovacia, Austria); 3) Ca punct de plecare la lecția despre cauzele celui de al doilea război mondial (se va sublinia caracterul imperialist al primului război mondial și al Tratatului de la Versailles — ca de altfel al întregului „sistem de la Versailles” — și faptul că Tratatul conținea în germene unele dintre cauzele viitoarei conflagrații mondiale)

Indicații bibliografice

Textul tratatului este publicat integral în limba română: *Tratatul de pace între puterile aliate și asociate și Germania și Protocol. Semnate la Versailles la 28 iunie 1919*, București, 1920, 118 p. Literatura istorică referitoare la această temă este deosebit de bogată. Semnalăm următoarele lucrări: L. Bourgeois, *Le traité de paix de Versailles. Rapport présenté au Sénat le 3 oct. 1919*, Paris, 1919; L. Barthou, *Le Traité de paix. Versailles*

1919, Paris, 1919. Una dintre ultimele lucrări consacrate acestei probleme aparține cunoscutului istoric francez — profund cunoscător al istoriei primului război mondial și al istoriei relațiilor internaționale — Pierre Renouvin. Lucrarea a apărut sub următorul titlu: *Le traité de Versailles*, Flammarion, 1969.

MIRCEA N. POPA

DECLARAȚIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR OMULUI

Contribuind la cunoașterea unor aspecte esențiale ale vieții internaționale contemporane, problema formării Organizației Națiunilor Unite și a activității sale prezintă în cadrul cursului de istorie modernă și contemporană la anul III de liceu o importanță deosebită. Pentru a da un conținut cât mai concret expunerii, se poate folosi în predare, un fragment din „Declarația universală a drepturilor omului”, document menționat și în manual¹.

Prima legislație în care sînt recunoscute drepturile omului a fost Declarația americană de independență din 1776. Un pas înainte se realizează apoi prin „Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului” din 26 august 1789. Ea proclama egalitatea tuturor oamenilor în fața legii, dar așa cum arăta Engels, această egalitate nu putea fi realizată decît parțial, în cadrul statului burghez². Victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a imprimat un nou conținut și luptei pentru drepturile omului, realizînd un pas uriaș „pe calea spre libertate reală și egalitate reală”, pas fără precedent în lume prin măreția, amploarea și rapiditatea lui³.

În perioada dintre cele două războaie mondiale s-au ivit în cadrul Ligii Națiunilor posibilități largi de colaborare internațională pentru asigurarea drepturilor omului, pe care însă Liga nu a reușit să le finalizeze. „Nici clauzele tratatelor de ocrotire a minorităților naționale, nici „garanțiile” Ligii n-au putut stăvili persecuțiile politice și rasiale la care au fost supuse minoritățile din anumite state capitaliste, mai ales în perioada fascizării, dintre cele două războaie mondiale”.⁴

În timpul celui de-al doilea război mondial, ca urmare a ororilor săvîrșite de fasciști, diferite instituții, asociații, mulți scriitori, savanți, artiști etc. își manifestau dorința de a vedea realizîndu-se pe plan internațional o înțelegere pentru apărarea drepturilor omului. Declarațiile elaborate în acest timp argumentau necesitatea recunoașterii și respectării drepturilor omului pentru instaurarea unei păci durabile⁵.

S-a luat hotărîrea să se constituie o comisie care să elaboreze o declarație a drepturilor omului, întemeiată pe prevederile Cartei. Comisia a redactat Declarația adoptată de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948, considerată

¹ D. Almaș, Al. Vianu, *Istoria modernă și contemporană (manual)*, Ed. Didactică și Pedagogică, Buc., 1971, p. 226.

² Fr. Engels, *Anti-Dühring*, ed. 4, Ed. politică, 1966, p. 23.

³ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 39, ed. a II-a, Ed. politică, 1966, p. 280.

⁴ Gr. Geamănu, *Dreptul internațional contemporan*, Ed. Didactică și Pedagogică, 1965, p. 246.

⁵ Declarația Națiunilor Unite (1 ianuarie 1942). Declarația de la Philadelphia a Conferinței internaționale a Muncii (1944) ș.a. Menționate de I. Demeter, *Declarația drepturilor omului. Schiță istorică*, Ed. politică, 1968, p. 68.